

*Голові разової спеціалізованої вченої ради PhD 8431
Запорізького національного університету,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету
Колтакову В.К.*

Рецензія

**рецензента - доктора юридичних наук, професора Курінного Євгена
Володимировича на дисертацію
Крінціленка В'ячеслава Сергійовича «Принцип розумності у
адміністративно-процесуальних правовідносинах», подану на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право»**

Актуальність обраної теми. Актуальність рецензованої дисертації на тему «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах» полягає в необхідності глибокого теоретико-правового осмислення однієї з фундаментальних засад сучасного адміністративного судочинства – принципу розумності. У контексті реформування системи публічного управління та посилення гарантій прав і свобод людини й громадянина, забезпечення розумності рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень набуває особливого значення.

Незважаючи на те, що принцип розумності закріплений на нормативному рівні, практика його застосування часто викликає труднощі через відсутність чітких критеріїв і загальнообов'язкових стандартів. Це, у свою чергу, створює ризики хибного тлумачення та необґрунтованого правозастосування. Дисертаційне дослідження заповнює прогалину в науковій розробці даної проблематики, пропонуючи комплексне бачення теоретичних основ, змісту, функцій і практичних аспектів реалізації принципу розумності у сфері адміністративно-процесуальних правовідносин.

Аналіз положень дисертації свідчить про намагання автора комплексно підійти до вирішення поставлених задач. Чітко проглядається певна система та послідовність у висвітленні проблем, що стосуються об'єкта дослідження.

Розбудова української державності безпосередньо пов'язана із реформуванням адміністративно-процесуального законодавства України в цілому, і зокрема, у частині застосуванням принципів для регулювання окремих різновидів адміністративно-процедурних правовідносин. Зазначене обґрунтовує актуальність рецензованого дослідження В.С. Крінціленка.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації, їх новизна. Дисертант поставив за мету встановити на основі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел, визначити особливості застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах та розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо його вдосконалення. Зміст об'єкта та предмета дослідження відповідають цілі та загальній проблематиці роботи.

Належний ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації становлять наукові праці фахівців у галузі адміністративного права та процесу, та інших публічних галузей права, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють управління у сфері застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах та норми законодавства країн Європейського Союзу у досліджуваній сфері. Враховано також проекти окремих нормативних актів, а також законодавство деяких зарубіжних країн, їх досвід використання принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Оцінюючи **обґрунтованість результатів** дисертаційного дослідження В.С. Крінціленка слід відзначити, що вона є достатньою у рецензованому дослідженні. Це обумовлено передусім коректним використанням підходів та методів наукового пізнання, логічною послідовністю дослідження різних

аспектів застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах, досить виваженою аргументацією основних положень дисертації. Варто зазначити, що у дисертації прослідковується застосування широкого спектру методів наукового пізнання, зокрема, відмічається використання діалектичного методу пізнання правових явищ, методів аналізу та синтезу; формально-юридичного, порівняльно-правового, історико-правового, статистичного, логічного та інших методів. Така увага до методології дослідження помітно підвищує його бали за комплексність та науковість. Також, автор методологічно правильно підходить до визначення меж свого дисертаційного дослідження. Крім того, дисертант демонструє своє володіння формально-юридичним, системно-структурним та структурно-функціональним методами наукового пізнання, прийомами логічного аналізу і синтезу тощо. Їх застосування обумовлене системним підходом, що дало можливість досліджувати визначені проблеми послідовно, дотримуючись логічності певних алгоритмів.

Обґрунтованість результатів дисертаційної роботи В.С. Крінціленка обумовлюється належним і достатньо якісним підбором емпіричної бази дослідження. Автором досліджено десятки нормативно-правових актів та чисельна кількість наукових джерел, здійснено власне соціологічне опитування, що дозволило автору запропонувати власно розроблені положення проєкту Закону України «Про оптимізацію механізму реалізації принципу розумності» (додаток Б).

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Зміст дисертації характеризується достатнім теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Простежується беззаперечний творчий підхід до дослідження предмета дисертаційної роботи, що дозволило автору аргументовано виробити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем забезпечення ефективності застосування реалізації принципу розумності у сфері адміністративно-процесуальних правовідносин. До

факторів, що обумовлюють достовірність та обґрунтованість дослідження необхідно віднести і досить вдало обрану структуру дисертації, яка відображає логіку і послідовність означених відповідних завдань та їх відображення у змісті дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити правові засади забезпечення ефективності застосування реалізації принципу розумності у сфері адміністративно-процесуальних правовідносин, запропонувати авторське бачення напрямів його удосконалення.

За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих здобувачем особисто.

Для визначення ступеня обґрунтованості та **наукової новизни** основних положень, висновків і рекомендацій дисертації, слід розглянути її структурні компоненти, що також сприятиме формуванню уявлення про достатність дотримання автором методології та існуючих практик проведення наукового дослідження.

У розділі 1 «Теоретична характеристика принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах» зроблено висновок, що у суб'єктивному змісті принцип розумності відображається як критерій оцінки здатності особи усвідомити наявну суспільну цінність відносин, умови їх реалізації. Підкреслено, що об'єктивізація принципу розумності відбувається через його здатність охарактеризувати те чи інше суспільне явище, що є певним критерієм доцільності вжиття тих чи інших заходів впливу та взаємодії. Визначено, що реалізація принципу розумності відтак обмежується принципом недопустимості зловживання правами.

Автором наголошено, що принцип розумності реалізується на кожній стадії правовідносин в цілому, і адміністративно-процесуальних відносин зокрема. Це означає, що принцип розумності повинен бути притаманний як етапам правореалізації та правозастосування, так і етапу правотворення.

Дисертантом визначено, що об'єктивна оцінка ефективності регулювання будь-яких видів правовідносин, в тому числі під час здійснення правотворення, вимагає її відповідності дотриманню принципів справедливості, розумності та добросовісності, що обґрунтувало необхідність внесення змін до ст. 3 Закону України «Про правотворчу діяльність» шляхом її доповнення вимогою щодо необхідності дотримання засад справедливості, розумності та добросовісності.

Розділ 2 «Реалізація принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах» структурно складається з чотирьох підрозділів і присвячений дослідженню об'єктивних та суб'єктивних елементів реалізації досліджуваного принципу в окремих видах правовідносин. У підрозділі 2.1. автором визначено, що основними напрямками вдосконалення реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях є: децентралізація надання адміністративних послуг шляхом делегування таких повноважень місцевим органам влади або приватним організаціям на основі договірної форми відносин з останніми «роздержавлення послуг» (приватизація, використання методів приватного сектора в державних установах тощо); створення максимально зручних і доступних умов отримання послуг споживачам (зокрема, розвиток ідеї інтегрованих офісів – центрів, що працюють за принципом «єдиного вікна»); впровадження інформаційних технологій надання послуг; визначення переліку адміністративних послуг шляхом моніторингу думки споживачів; встановлення партнерських відносин між державою та її населенням, де громадянин є замовником (споживачем), а держава через уповноважені органи виступає сервісним елементом у задоволенні її потреб; забезпечення чіткого контролю за якістю послуг, що надаються, та визначення рівня задоволеності громадян їх отриманням; впровадження обґрунтованих процедур прийняття рішень, які мінімізують умови для корупції та зловживань.

У підрозділі 2.2 дисертації В.С. Крінціленко визначено, що принцип розумності має застосовуватися на всіх стадіях адміністративно-деліктного провадження, зокрема: під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; під час прийняття рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності; під час виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

У підрозділі 2.3. рецензованого дослідження аргументовано, що запорукою справедливого та ефективного механізму реалізації принципу розумності в адміністративно-судочинних правовідносинах є використання розгляду та вирішення адміністративних справ в адміністративних судах, крім письмової, ще й в електронній формі, також досконала організація системи адміністративних судів та органів, що забезпечують її функціонування. Не менш важливим є забезпечення ефективного судового адміністрування, яке передбачає вирішення теоретичних та практичних проблем, розробку нових методологічних підходів до практичної реалізації правових механізмів цифрового судового адміністрування, виробництво нових інноваційних форм та методів електронного урядування в адміністративних судах.

У підрозділі 2.4 зроблено висновок, що реалізація принципу розумності в адміністративних контрольно-наглядових провадженнях знаходить свій вираз у систематичності, прозорості та об'єктивності, профілактиці, взаємної відповідальності сторін контрольно-наглядової діяльності, ефективності, гнучкості, реальності.

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які відрізняються певною новизною і за певних умов можуть поповнити зміст теорії адміністративного права. Також, не можна залишити поза увагою розроблені здобувачем пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства у цій сфері.

Зміст дисертації не містить ознак незавершеності, та не реалізації її мети і завдань.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, які містяться в роботі, можуть бути використані у різноманітних областях пов'язаних з юриспруденцією, зокрема у: **науково-дослідній сфері** – шляхом їх використання при подальшій розробці теоретичних проблем, пов'язаних із проведенні подальших досліджень проблем реалізації застосування принципу розумності в сфері адміністративно-процесуальних правовідносин; **освітньому процесі** – під час здійснення підготовки підручників, навчальних посібників, виробленні лекційних курсів та навчальних занять, навчальних програм, навчально-методичних комплексів із дисциплін: «Адміністративне право», «Адміністративний процес», та ін.; **правотворчій діяльності** – у процесі розробки та підготовки проєктів нормативно-правових актів, що визначають проблематику застосування принципу розумності в сфері адміністративно-процесуальних правовідносин; у правозастосовній діяльності – для оптимізації діяльності суб'єктів владних повноважень.

Цілком вдалий і органічно поєднаний вибір питань пов'язаних з дослідженням, їх актуальність, збалансоване співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, послідовність та зрозумілість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про відповідний науковий рівень проведеного дослідження та його помітний потенціал у практичному використанні.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях за темою дисертації. Основні положення дисертації відображені у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також у трьох тезах наукових доповідей на науково-практичних заходах, що свідчить про достатню роботу дисертанта щодо апробації результатів свого дослідження.

Кількість публікацій, їх обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає чинним нормативно-правовим

вимогам. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні положення дисертації та її наукові положення, пропозиції, рекомендації та висновки.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де здійснювалась апробація дисертації, характер статей дисертанта, в яких відображено положення рецензованої роботи, повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію, яка дозволяє вважати її самостійною науковою працею, що має ознаки своєї завершеності.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Під час вивченні дисертаційного дослідження В.С. Крінціленка не було виявлено запозичень наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, без зазначення авторства (академічного плагіату). У своїй праці, автор дотримується правил цитування та посилання, належно оформлюючи відповідні виноски. Використання цитат є помірним та доречним. Фактично у публікаціях здобувач розкриває більш детально ряд аспектів, що представляють основні результати дисертації, а у тексті дисертаційного дослідження посилається у тому числі і на свої власні роботи, які було зараховано за темою дисертації. Аналіз тексту дисертаційного дослідження свідчить, що дисертант достатньо коректно відтворює позиції інших авторів та сутність рішення судів, на які посилається у тексті своєї роботи.

Зауваження за змістом дисертації. Однак, як і під час дослідження будь-якої наукової проблеми, у даній дисертації міститься ряд спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям для наукової дискусії і можливими новими напрямками у подальших розробках цієї проблеми, зокрема:

1. З огляду на існуючі в науці вітчизняного адміністративного права тенденції щодо зміни погляду на зміст адміністративного процесу, автору не завадило б приділити належну увагу розкриттю власної позиції стосовно окресленої проблеми та особливостей видової структури сучасних адміністративно-процесуальних правовідносин в одному з 4-х підрозділів

першого розділу дисертації присвяченому теоретичним характеристикам принципу розумності в адміністративно-процесуальних відносинах.

2. Не виступаючи проти авторської пропозиції щодо необхідності у статті 4 Закону України «Про адміністративну процедуру» серед принципів адміністративної процедури передбачити принцип розумності у такій редакції як – «добросовісність, розумність і справедливість», а також нової редакції ст. 10 зазначеного законодавчого акту, у назві якої у тій же послідовності зафіксовані ті самі три чесноти (с. 68-69), з боку дисертанта потребує додаткова аргументація стосовно: а) оптимальності поєднання цих трьох принципів та б) послідовності їх викладення. Бо виходячи з положень пропонованої частини 1 статті 10 згаданого вище закону, мова йде не про зобов'язання конкретної посадової особи, а про зобов'язання адміністративного органу.

3. Другий розділ дисертації «Реалізація принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах» має практичне спрямування та справедливо зосереджений на пошуку ефективних шляхів правового забезпечення принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах, що особливо актуально в умовах реформування публічного управління та судочинства в Україні.

Разом з тим, зміст дисертації набув би ще більш змістовних характеристик, якби автор розглянув принцип розумності у контексті реалізації дискреційних повноважень різноманітних владних суб'єктів – учасників адміністративно-процесуальних правовідносин.

Висловлені зауваження свідчать про складність досліджених проблем, переважно мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи В.С. Крінціленка, а здійснений автором творчий пошук не може залишатися поза увагою.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України. Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних

правовідносинах» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки адміністративного права, тобто відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Крінціленко В'ячеслав Сергійович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

професор кафедри
конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, професор

Є.В. Курінний